

Historien om Olavsmonumentet

Redigert av Erling Bakken

Historien om Olavsmonumentet i Sarpsborg

Når byen skal feire sitt 1000-årsjubileum i 2016 blir sannsynligvis tida rundt olsok den mest sentrale. Den 29. juli det året er det nøyaktig 100 år siden Olavsmonumentet ble avduket på det som i dag kalles Lilletorget, men som den gang faktisk het St. Olavs plass - et navn torget hadde lenge før diskusjonen om byen skulle få sitt store minnesmerke startet. Kanskje står monumentet et annet sted i 2016, mer tilpasset en ny tid. Hvem vet?

Her skal det ikke spekuleres rundt dette, men foretas et lite dykk ned i historien bak monumentet av byens grunnlegger. Stoffet har undertegnede funnet i artikler skrevet i avisa "Sarpen" rundt tida det skjedde. Det aller meste i en jubileumsutgave som ble skrevet den 29. juli 1916. Alt er gjengitt ordrett (bortsett fra mellomtitlene som er satt på for å gjøre lesingen lettere).

I Sarpsborg ungdomsforening var i sin tid tanken oppe om at reise et mindesmerke – visstnok en bauta – over Olav den Hellige, Sarpsborgs grunnlegger. Det var doktor Mentz Krogh og kirketjener Olaves Grotterød, som var ideens ivrigste talsmænd, og en subscription blev ogsaa sat i gang men utbyttet var høist ubetydelig. Saa hvilte det hele til aaret 1911. I det aar holdt herboende festtaler paa torvet 17. mai for borgerprocessionen. I dene tale mindet han bl.a. om, at man samme dag avslørede Nordraakmonumentet i Kristiania. Naar man nu derinde reiste fædrelandssangens tonedigter et monument, spurte taleren, om der ikke skulde være noget at tænke paa for os at reise et monument – ikke en bauta – over byens grunnlegger: Olav den Hellige. Pladsen kunde være torvet eller et andet sted; "men la os ikke diskutere pladsspørsmålet" føiet han til.

Talen slo an

Denne tale slog an og vakte en interesse for saken, som snart forplantet sig til de kommunale autoriteter, og allerede 20. juni næstefter holdtes et folkemøte til drøftelse av saken. Det var efter opfordring av formandskapet, at ordføreren hadde indbudt til dette møte. Han valgtes ogsaa til møtets dirigent. Her utkaaredes en komité til nærmere behandling av saken, idet der ble forutsat, at der ikke skulde tas noget endelig skridt til sakens realisation førend denne endnu engang var behandlet av et almindelig møte av byens borgere.

Som medlemmer av komiteen blev valgt: Fru Aagot Løken, overrettssakfører P.M. Selmer, lærerinde frk. Louise Larsen, major Kr. S. Andersen, malermester Thomas Kristiansen og overlærer M. E. Alme.

Av disse erklærte frk. Andersen sig kort efter uvillig at delta. Komiteen foretok da lodtrækning mellom redaktør Joh. L. Andersen og bokhandler L. Wang-Henrichsen, som næst efter de valgte hadde faat flest stemmer paa folkemøtet, med det resultat, at hr. Andersen blev medlem av komiteen. Senere er Larsen fraflyttet byen og hr. Wang-Henrichsen indtrådte i komiteen i hans sted.

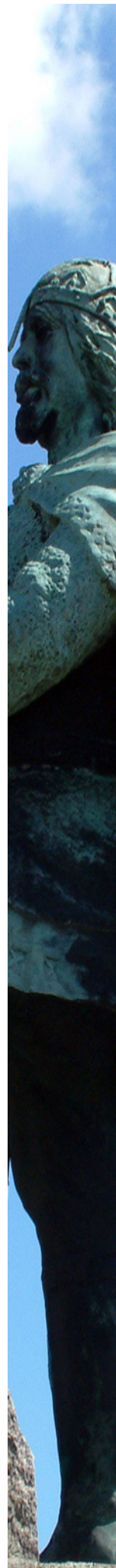
Komiteen konstituerte sig den 29. juli 1911 og valgte Selmer til formand og Andersen til næstformand. Av den indstilling, som komiteen fremla for et nyt folkemøte, der holdtes den 13. juni 1915, hitsættes:

Paa folkemøtet var de fleste og stærkeste uttalelser falt for reisning av en statue, og inden komiteen var der heller ikke tvil om at der burde arbeides mot dette maal.

Tanken om reisning av en bautasten fandt ingen tilslutning i komiteen.

Bautasteiner er gravmonumenter

"Sarpen" skrev forut for folkemøtet: "Bautastener er baade efter sin historiske oprindelse og sin art gravmonumenter, som skal vise hvor vedkommendes gravhauger er, og paakalde pietet for de avdødes sidste hvilested. Da St. Olav ikke er død i Sarpsborg, heller ikke begravet her, saa vil en bautasten allerede av den grund være forkastelig, fordi den snarere vil tjene til at forfalske landets, byens og St. Olavs historie end til at

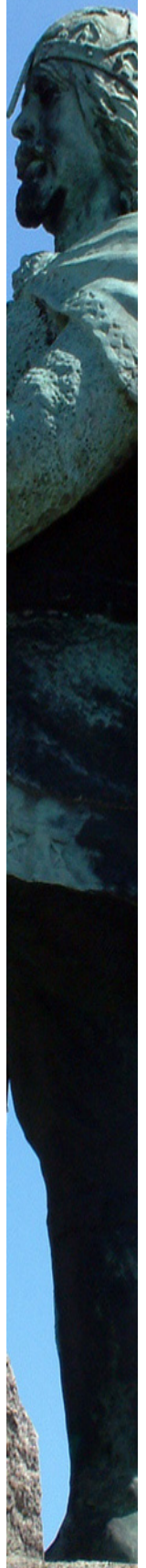

Faksimile av "Sarpen"s 1. side 29. juli 1916.

vække en klarere forståelse av den. Det er heller ikke mindet om at helten er død, men et stykke av hans livsgjærning, som skal indpræntes i bevisstheden, og det opnaar man alene ved en statue."

... som hører hjemme på Stiklestad

Og: "Som Eidsvolds-monumentet blev der ogsaa i sin tid foreslaaet en bautasten. Komiteen avviste tanken kort og godt med den begrundelse, at det var vor frie forfatnings grundlæggelse som skulde feires ved reisingen av et monument; men bautastens reises kun som mindesmærker over de døde. Denne avgjørelse av en saa kompetent korporation burde vore bautastensværmerne erindre. Det er byens grundlæggelse som skal illustreres ved en billedstøtte av den berømte grundlægger. Hans død og begravelse hører hjemme paa Stiklestad. Eidsvoldsmændene er ogsaa døde, men det var ikke en fælles gravstøtte over dem som skulle reises."

Hertil kan komiteen i det vesentlige slutte sig, likesom den ogsaa hadde andre vektige indvendinger mot tanken om reisning av en bautasten. En slik høi sten – og skal den ikke ha en betydelig høide, vil den bli meningsløs – inde i en by vil verken virke skjønt eller løftende. Den vil næsten kunne gi en ængstende følelse av at den kan ramle overende og forvolde ulykker.

En pryd av første rang for sin by

Et kunstverk som en statue erkjendes av alle at ha sin store betydning. Et vakkert billedhuggerværk er en pryd av første rang for sin by, det bidrar mægtig til at gi byen karakter, det samler borgernes interesse for sin stad, ansporer til at gjøre den vakker og til at holde den ren. Det er intet mindre end en kulturbærer og har som enhver saadan ogsaa sin store praktiske betydning.

Imidlertid ett var det, at man gjerne vilde arbeide mot maalet: Statue, et andet – og viktig – spørsmål var det, om der i økonomisk henseende var nogen utsigt til at kunne føre denne sak frem.

Reisningen av en statue er nemlig i almindelighet en meget kostbar affære. Det dreier sig her som regel om summer som representerer hele formuer, naar det gjælder større monumenter, og selv en statue av mindre dimensioner koster oftest langt mer end der i vor by kunde være utsigt til at faa innsamlet, ialfald i løpet av et kortere tidsrum. Og her er at bemerke, at dersom innsamlingen skulde strække sig over et langt tidsrum – mange aar – det vil med andre ord si; hvis monumentets reisning skulde utskytes til en fjern fremtid, vilde interessen sandsynligvis bli saa liten at innsamlingen ialfald ikke vilde gi væsentlig større resultat end en saadan med en kortere frist og en snarlig realisation av saken for øie.

Det er dessuten tvilsomt om det vilde være riktig og forsvarlig for en by som Sarpsborg at anvende et svært beløp idet her omhandlede øiemed, selv om det paa sæt og vis kunde faaes skrapet sammen.

Vilde man arbeide for reisningen av en statue, maatte man altsaa for det første opgi tanken paa at faa den av svære dimensioner, og dernæst maatte man henvende sig til et kunstnerhold av hvilket man kunde vente de almindelige kolossale fordringer til honorar betydelig reducet.

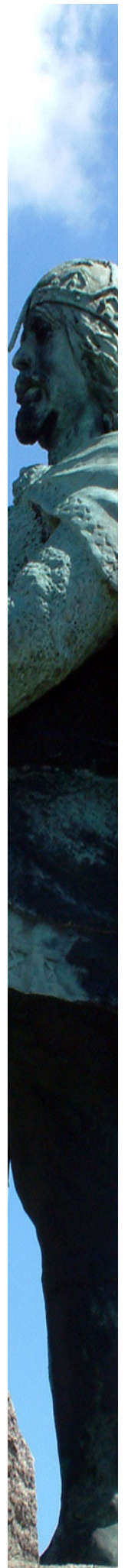
Gustav Lærum - billig i sine forlangender

Enhver tanke paa billedhuggerkonkurrance – en foranstaltning som, med præmier og kunstnerjury, koster en masse penger – maatte være utelukket. Nu var det komiteen bekjent, at den av vore billedhuggere, som hadde utført en række fortjentsfulle arbeider, var saa billig i sine forlangender med hesyn til honorar, at man fra hans haand vilde kunne opnaa en mindre statue for en sum som ikke avskrækket fra at arbeide for reisningen av et saadant monument i vor by. Det var Gustav Lærum.

Av hans billedhuggerarbeider kan nævnes monumentet over Georg Stang, veidirektør Krag (paa Voksenkollen), Iver Huitfeldt, oberst Krebs (ved Trangen, reist av Norges forsvarsforening), Johan Sverdrup (paa Vor Frelsers gravlund), Stadsingeniør Andersen (paa St. Hanshaugen), videre Johan Sverdrups byste i statsraadsværelset i regjeringsbygningen (skjænket av stortingsmænd efter indbydelse av Stortingets præsident-

Billedhugger Gustav Lærum.

kollegium), byste i marmor av direktør Larsen opstillet i Handelsgymnasiet og en flerhet av byster og reliefer paa gravsteder. Endelig kan nævnes at den eneste 1ste præmie for utkast til Eidsvolds-monumentet tilfaldt Lærum.

Idet komiteen saaledes mente at Gustav Lærum var den rette mand for os, besluttet den at sætte sig i forbindelse med ham og bad han komme hit til en konference. Under denne erklærte han sig villig til at utarbeide et utkast til monument, noget komiteen gjorde ham opmærksom paa at det ikke raadet over pengemidler, og meddelte ham hvordan sakens stilling i det hele var.

De fant det vakkert

I slutningen av januar 1912 hadde Lærum sit utkast færdig. Det blev, støpt i gips, offentlig utstillet, og byens magistrat, bystyret og pressen blev indbudt til at se det, likesom byens borgere i adskillig utstrækning indfandt sig til utstillingen.

Nogen formelig beslutning blev ikke fattet i anledning av dette utkast. Komiteens medlemmer og visselig mange av byens øvrige borgere fant det vakkert. Kunstneren hadde imidlertid indtryk av at hverken komiteen eller publikum ønsket det uforandret lagt til grund for et monument, og han ønsket at faa utarbeide et nyt utkast.

Han har da senere ogsaa levert ikke bare ett, men hele fire nye utkast. Den velvilje og imøtekommenhet hr. Lærum herunder har utvist, kan vistnok trygt betegnes som enestaaende. Uagtet han, som ovenfor nævnt, har været paa det rene med at han arbeidet helt gratis, og videre om, at det berodde paa en senere avgjørelse og paa resultatet av en eventuell innsamling om han vilde komme til at faa utføre nogen statue, har han stadig paa den elskverdige maate stillet sit talent til disposition for den usakkyndige komité og tat ethvert hensyn til dennes ønsker og henstillinger.

Komiteen har traadt sammen hver gang og saasnt som der har foreligget et nyt utkast.

Den har nu samlet sig om det sidste, som efter overnskomst med kunstneren er det eneste der nu vil bli fremlagt for publikum.

At fremlegge flere utkast vilde, saaledes som saken her ligger an, formentlig bare volde forvirring og sinke.

Drakt og utstyr historisk korrekt

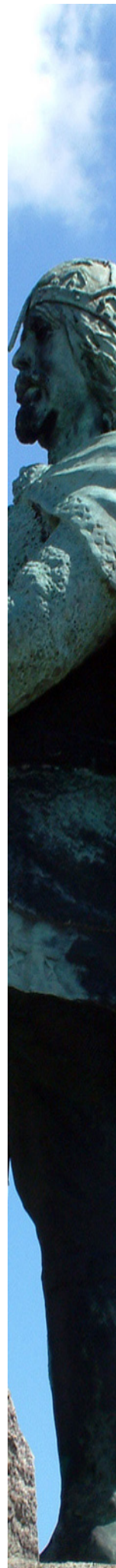
Man haaber imidlertid, at det vakre utkast som komiteen har samlet sig om, vil vinde alment bifald. Dette utkast er bygget paa samme idé som det utstillede første: Olav er – foran sine mænd – kommet op paa en fjeldknaus, fra hvilken han, med hænderne foldet over sverdet, ser ut over stedet. Figurens stilling er imidlertid her mer opreist end paa det første utkast og kappen adskillig kortere, hvorved der opnaaes at statuen faar en friere reisning og virker bedre en profil og en dos end det formentlig vilde ha været tilfældige med en statue efter det første utkast. Dragt og utstyr for øvrig er historisk korrekt; billedhuggeren har herom konferert med videnskabelige autoriteter.

Med selve figuren i bronse i en høide av ca. 2,5 meter, hvorefter det hele monument vil faa en høide av 5 á 6 meter, er Gustav Lærum villig til at levere denne stau fuldt færdig opstillet.

Et saadant beløp, som er omtrent tredjeparten av hvad man maatte betale hos andre, skulde det ingenlunde være uoverkommelig for byen, dens nuværende og tidligere for stedet interesserte borgere at tilveiebringe i løpet av saadan tid at monumentet kunde avsløres i 900-aaret efter Olavs anlæg av Borg, 1916.

Ikke genere trafikken

Pladsspørsmålet – et spørsmål som det ofte viser sig at være meget vanskelig at komme til enighet om, naar der er tale om reisning av et monument – har været drøftet sammen med billedhuggeren. De væsentligste betragtninger som herunder har gjort sig gjældende, er følgende: Byens første og sandsynligvis i lang tid eneste monument bør anbringes midt i byen, det vil da her ikke netop si i dens geometriske centrum, men i et av byens borgere og tilreisende hyppig trafikert strøk, - paa et sted hvor ikke en større del av publikum maa søke hen for at se monumentet, men som allerede nu jevnlig passeres av de fleste. Dernæst maa monumentet ha saadan plads at det hverken generer trafikken eller risikerer at faa denne klint for nær indpaa sig. Det bør

med andre ord staa frit, mens paa den anden side den frie plads hvor det anbringes, ikke maa ha videre utstrækning end at den staa i forhold til monumentets dimensioner. Et monument av de foreslaaede dimensioner vilde allerede av denne grund vanskelig kune komme til at ta sig fordelagtig ut på Torvet eller paa St. Marie plads. Og endelig bør omgivelsene være saa pene og regelmæssige som mulig.

Alle hensyn tat i betragtning har man fundet den heldigste plads for monumentet at være den aape plads hvor Torvgaten, Glengsgaten, Astrids gate og St. Olavs gate møtes, og som alerede bærer navnet St. Olavs plads.

Flytning av den der nu anbragte fontæne – skjenket byen i 1897 av kjøbmand Mikal Lund – til en anden pen plads i byen, hvad der formentlig verken vilde krænke nogen nulevende eller den avdøde givers minde, vil efter opgave fra stadsingeniøren koste ca. kr. 200.

Enorm prisstigning

For øvrig bemerkes at monumentets plads i tilfælde jo maa bestemmes av bystyret. Komiteen har gjort forespørsel hos en rekke stenhuggerfirmaer om priserne paa bautastener. En ca. 6 meter høi saadan sten vil fra bruddet koste kr. 900, hvortil kommer fragt, inskription og opsætning, hvilken sidste, med fornøden betonfundamentering, av sakkyndig er beregnet at koste 8 á 900 kroner. 8 meter vilde imidlertid ikke være noen imponerende høide for en bautesten i dette tilfælde, og det er blit opgit, at prisen paa stenen – og det samme er i endnu høiere grad tilfælde med omkostningerne ved dens transport og opsætning – vil stige enormt for hver meter som kommer til i høiden, uten at noget av de mange firmaer man har henvendt sig til, har kunnet gi bestemte opgaver. Alt i alt vilde man imidlertid neppe komme under kr. 4000 for en bautasten som den der her i tilfælde maatte bli tale om.

Til sakens videre fremme bør der straks vælges en monumentkomité, som til like fungerer som innsamlingskomité. Dens mandat iøvrig vil, under forutsetning av at nærværende komités forslag vinder bifald, være git. Kun kan det eksempelvis nævnes, at den maa være berettiget til at godkjende mindre avvikelser fra utkastet som billedhuggeren under utførelsen av monumentet maatte ønske at foreta, og at den maa ha adgang til at bestemme en uvæsentlig formindskelse eller forstørrelse av monumentet efter innsamlingens resultat.

Opstilles paa St. Olavs plads

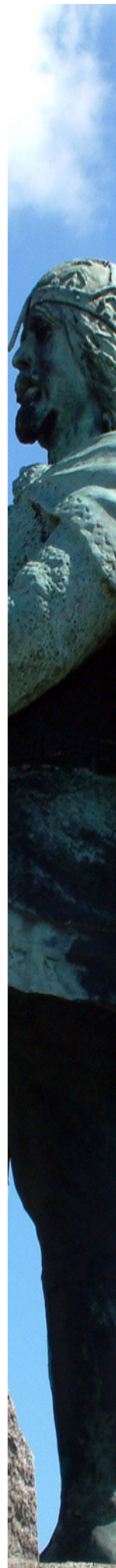
Monument-komiteen vil kunne trænge assistanse, særlig under innsamlingen, og da et folkemøte til foretagelse av et eventuelt fornødent suppleringsvalg vil være for tungvint et apparat, bør komiteen gis adgang til at supplere sig selv.

I henhold til foranstaaende tillater komiteen sig at avgi saadan indstilling:

Der reises i Sarpsborg et mindesmerke over Olav den hellige, Borgs grundlægger, i form av en bronsestatue, og der overdras til billedhugger Gustav Lærum at utføre denne paa grundlag av det av ham sidst leverte utkast, idet monumentet blir at opstille paa St. Olavs plads, alt under forutsetning av at de fornødne pengemidler tilveiebringes og at bystyret gir sit samtykke.

Der vælges en monument-komité paa 7 medlemmer med adgang til at supplere sig selv.

Det folkemøte, som blev forelagt denne beretning, holdtes som foran nævnt 13. juni 1915. Det indledes med foredrag av daværende stortingspræsident Løvland "om Olav den hellige, hans liv og virke og betydning for land og folk". Møtet hadde fylt Festivitetsens store sal og lededes av ordføreren. Efter præsidentens foredrag fremkom komiteens formand med foranstaaende utførlige redegjørelse for sakens gang og komiteens arbeide og foreslog, at der, under forutsætnig av de fornødne pengemidlers tilveiebringelse ved innsamling og under forutsætning av bystyrets samtykke skulde reises paa St. Olavs plads et mindesmerke over Olav den hellige i form av en bronsestatue, og at det skulde overdras Gustav Lærum at utføre denne i det væsentlige efter det av hans sidst leverte utkast, som paa møtet blev fremvist i lysbillede. Videre foreslog komiteen, at der skulde vælges en ny monumentkomité paa 7 medlemmer med adgang til at supplere sig selv.

I 1897 ga kjøpmann Mikal Lund denne fontenefiguren, "Flora", til byen. Med et nytt monument måtte denne flyttes, "til en anden pen plads i byen".

Komiteens forslag blev i sin helhet vedtat enstemmig, og dens samtlige medlemmer gjenvalgt.

Den 19. juni s.a. supplerte komiteen sig med kemiker H. W. Henneche og korrespondent Sigurd Helliksen, samt senere med stadsingeniør Wisløff, hvorhos bankchef Fodstad efter henvendelse erklærte sig villig til at revidere komiteens regnskaper. Man planla innsamlingsarbeidet og enedes om følgende

Oprop.

"St. Olav grundet Austfolds Borg.

I Borg skal reises Olavs støtte!"

Et talrikt folkemøte har den 13. juni 1915 besluttet at søke reist Borgs grunnlægger, Olav den hellige, et mindesmerke i Sarpsborg i form av en bronsestatue efter utkast av billedhugger Gustav Lærum.

I 1916 er det 900 aar siden Olav grundlagde byen. I det aar bør hans billedstøtte staa reist.

Det vil kaste glans over Sarpsborg og Austfold, at vi her er de første som reiser en mindestøtte for Norges rikes anden grunnlægger.

Paa St. Olavs plads skal heltekongens billede staa olsok 1916.

La derfor bidragene komme straks.

La det være en æressak at vise at vi kan føre denne sak frem til seier.

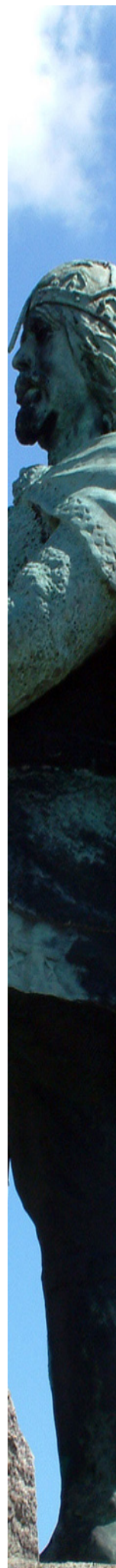
By og bygd maa være med.

De som har god raad, maa gi meget, men alle maa være med, efter hjertelag og bedste evne.

Selskaper og institutioner maa tegne rundelige bidrag.

Musik- og sangforeninger, idrettslag, dramatiske klubber og lignende maa arrangere konserter, opvisninger og forestillinger til indtægt for Olavs-monumentet.

Ved møter og selskabelige sammenkomster maa der skytes sammen penger til statuen.

*Folkfest da folkets egen gave til byen ble avduket den 29. juli 1916.
(Fra Sarpsborg kommunes fotosamling)*

Utflyttede sarpsborgere kan vise sin kjærlighet til byen ved at sende bidrag til monumentet for dens grundlægger.

Enighet gjør sterk!

Sarpsborg den 21. juni 1915.

Monumentkomiteen.

Bidrag kan tegnes paa lister som er utlagt i

Sarpsborg sparebank og Sarpsborg aktiekreditbank samt hos følgende av byens forretningsdrivende:

Borregaards kontor.

Ernst Jacobsen.

Olaf Halvorsen.

Sarpsborg og Omegns Forbruksf.

Arnt Mathiesen, cigarforretning.

Standard cigarforretning.

Iver Braaten, bokhandel.

Chr. Saugstad.

L. Wang-Henrichsen, bokhandel.

Oskar Sælid.

Anton Kristiansen.

Fk. Magnussen, Sannesund.

Hans A. Aanonsen.

Olaf Gregersen.

Forbruksf.s filial i Sannesund.

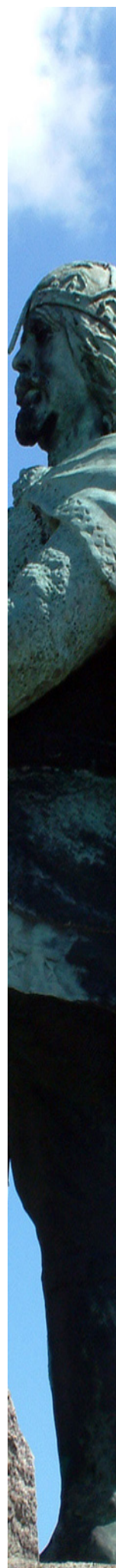
Brødrene Andersens kontor.

Forbruksf.s filial Fritznerbakken.

Ole Hox.

Innsamlingen klar 12. september

Saa foregaar innsamlingen. Allerede 12.september skriver komiteen til magistrat og formandskap, at innsamlingen er avsluttet med det resultat, "at omkostningerne er sikret ved bidrag fra nuværende og tidligere borgere av byen og andre indvaanere av

det gamle Austfold". Komiteen tilbyr derpaa Sarpsborg kommune monumentet paa bidragsydernes vegne. Denne skrivelse blev av magistraten oversendt formandskapet med forslag om, at formandskapet skulde indby repræsentantskapet til at fatte saadan beslutning: "Sarpsborg kommune mottar med tak det monument av Hellig Olav, som reises paa St. Olavs plads".

Et smukt vitnesbyrd

Formandskapet bifaldt i møte den 16. september s.a. magistratens forslag, og bystyret vedtok 4. oktober næstefter enstemmig formandskapets indstilling. Naar Olavsmonumentet nu staar der som et smukt vidnesbyrd om de nulevende Sarpsborgeres offervilje, samhold og pietet for en av vor histories mest betydningsfulde konger, er der et navn som trær i forgrunden, og det er navnet paa den mand, som ikke alene først offentlig fremholdt tanken om reisingen av monumentet, men som ogsaa har været komiteens omtenkssomme leder og drivende kraft.

Det er overrettssakfører P.M. Selmer.

Vi fornærmer sikkerlig ingen av komiteens øvrige interesserte medlemmer ved at uttale en spesiell tak til hr. Selmer for hans fortrinlige arbeide med denne sak. Vor by er ved dette arbeide blit den første av smaalenbyerne som eier en statue.

Men saa er jo ogsaa Sarpsborg Smaalenenes ældste by.

Overrettssakfører P.M. Selmer.

Det endelige regnskapet

I sin bok "Olavs dag i Olavs by" beskriver Oddvar Sørbye hvordan innsamlingsaksjonen endte. Innsamlingen ble avsluttet da kr. 10.000 var passert.

Den første som tegnet seg var "utflyttet sarpsborger, grosserer/brennevinshandler Hildus Finstad, med hele 1.000 kroner. Ellers varierer beløpene sterkt, fra frk. Mortvedt som ga 50 øre til Arnt Bergbys 25 kroner og Borregaards "inntil 2.000".

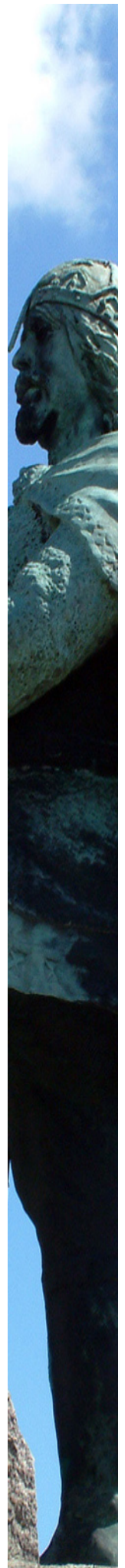
(Av en beretning som omtaler Sarpsborg Sparebanks gaver gitt i 1915, går det fram at banken, som førte regnskapene for innsamlingen, ga 500 kroner).

Regnskapet viser at det kommunale bidraget, som gjaldt det forberende arbeid, lød på kr. 300. De private bidragene ble på i alt kr. 10.174,25. Med renter ble sluttsummen på kr. 10.559,21.

Når det gjelder utgiftene ble kr. 8.500 betalt til billedhogger Gustav Lærum. Gitteret rundt monumentet kostet kr. 520, og omkostningene til komiteen, trykksaker, reiser, representasjon, porto og annonser beløp seg på i alt kr. 1.114,30. Dette ga et overskudd på kr. 424,91 som ble gitt kommunen som bidrag til utgifter ved avdukingen.

Omregnet til dagens kroneverdi samlet sarpingene inn 361.000 kroner.

men historien slutter ikke her ...

Joh. Selmer Larsens utkast

En annen artikkel i "Sarpen" forteller om et annet utkast til Olavsmonument

Som det vil erindres utarbeidet Joh. Selmer Larsen i 1913 en del utkast til Olavsmonument for Sarpsborg. Et av disse er ovenstaaende. Den unge mand foran paa billedet symboliserer Sarpsborg. Billedhuggeren skrev i sin tid til "Sarpen" om sit utkast:

"Først og fremst er det grundlæggeren jeg har villet fremstille saa klart som mulig. Hvis ikke blev jo statuen like passende for Trondhjem for eksempel som for Sarpsborg. Hvad selve handlingen andgaar, saa maa det mer tid til end et fingerpek mot bakken. - - Jeg tænker nu paa støtten av Kristian IV (Stortorvet, Kristiania). Det gjælder ikke saa meget gater og byggetomter ved en grundlæggelse som byens liv og fremtid.

Haanden maa op fra jorden, visende vei og beskyttende. Naturligvis kan denne peken i den ene eller anden retning undgaaes, men det hjælper i ideens klarhet. Vi maa ta symboliken til hjælp.

Den mindre figur – byen selv, dens liv – spiller en altfor stor rolle til at man uten videre bør forkaste den. Halv – eller hel figurer er av mindre betydning. Hvad gruppen skal fortælle, fortæller den godt som den er.

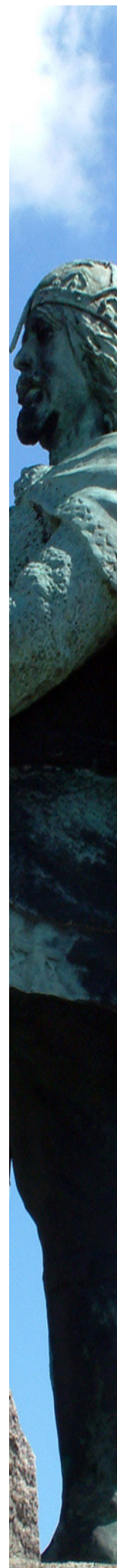
Det punkt er til en viss grad et pengespørsmål.

En hardfør og uforfærdet kriger

Vedrørende Hellig Olav selv, som tror jeg ikke det vil vise sig heldig at fremstille ham for realistisk. Vi vet, han var 21-22 aar omtrent da han grundla Sarpsborg, at han var av middels høide, bredvoksen, haarfager etc., og alt dette bør man vistnok holde sig til saa nøie som mulig: men – allikevel – ingen kan modellere Hellig Olav. Derfor er, efter min opfatning, selve inskriptionen, som foreslaat "Hellig Olav, Sarpsborgs grundlægger" feilagtig. Sier man "Til Hellig Olav" etc. kommer vi sandheten nærmere. Og alt bør behandles i samme aand. Efter historien at dømme var Hellig Olav utvilsomt en hardfør og uforfærdet kriger – som de fleste i den tidsalder. Han kunde ogsaa være meget grusom og egositisk, sin kristendom tiltrods. Det er saa let at falde i den fristelse, at fremstille ham som den tapre maleriske viking, først og fremst, det er en populær skikkelse og tiltaler det store publikum. Men i den form blir monumentet bare et minde til typen, krigertypen fra det 11te aarhundre. Vistnok bør han være den uforfærdede viking; men først og fremst, forekommer det mig, værdig til det navn Norge har git ham "Hellig Olav".

Joh. Selmer Larsens utkast.
Faksimile fra "Sarpen".

” ...men ingen riktig kung”

I samme utgave av ”Sarpen” står denne lille artikkelen med tittelen ”Staden som har en bronskung”:

Under overskriften ”Staden som har en bronskung, men ingen riktig” gjengir ”Stockholms Tidning” Lærums Olavsstatue, som netop er avsløret her i byen. Bladet knytter følgende bemerkning til:

”Vi har förut omtalat den uppmärksamhet, som väktes i Norge då man vid Sarpsborgs 900 års jubileum underlät att inbjuda kong Håkon till högtidligheterna. Att staden i fråga dock icke ansvarit all gemenskap med rojalismen, därom vitnar vår bild här ovan. Vid jubileet avtäcktes nämlig en staty av byns grundläggare, kung Olav den helige, utförd av Gustav Lærum. Men bronskungar äro kanske inte så svåra at tas med som de riktiga.”

Hilsen fra nabobyen

Men ikke alle var like ironiske. I ”Sarpen”, for øvrig samme dag, sto denne annonsen:

Hilsen til Sarpsborg kommune i anledning 900 aars jubilæet.

Den by hvis fortid rækker helt op til Hellig Olavs minderike dage og hvis pulsaare gjen- nemstrømmes av nutidens mægtigste kraftkilde, kan være sikker paa en lykkelig og stolt fremtid.

Det ske!

Otto Müller,
Fredrikshalds ordfører.

Redigert av
Erling Bakken

